

EINSPACH GÁBOR
IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐ

1054 BUDAPEST
Honvéd utca 8. I.2.
einspach@artmagazin.hu
+ 36 209 359 889

EG-27042021-01

Budapest, 2021. április 27.

Szakértői vélemény

Megbízó: MNB-Ingatlan Kft.

Megbízás tárgya: Csáji Attila műveinek értékelése

A megbízási szerződés aláírását követően áttanulmányoztam a rendelkezésemre átadott dokumentációt, majd felvettem a kapcsolatot a képeket felajánló Kieselbach Galériával. Azt követően elvégeztem a szükséges anyaggyűjtést, melynek elsődleges forrásai a szakirodalomban, az internetes adatbázisokban, illetve a saját szakértői adattáramban tárolt adatok voltak. A szakvélemény alapja a megbízótól megkapott dokumentáció és a művész műtermében lefolytatott szemle volt. A szemlét 2021. április 16-án tartottam, jelen volt Tüzkő Péter igazságügyi szakértő és a Kieselbach Galéria képviselője. A szemlén a műveket megvizsgáltuk, az ott készített fotódokumentációt a szakvélemény tartalmazza

Csáji Attila (1939.) Munkácsy Mihály-díjas festőművész, grafikus, fényművész, holográfus, érdemes és kiváló művész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, 2011-2014 között alelnöke. Csáji Attila felvidéki származású. Családját a II. világháborút követően Kassáról telepítették át Budapestre. Gyermekkorában Hollandiában (Utrecht-Driebergen) töltött egy évet, ott kezdett rajzolni. Az egri Tanárképző Főiskolán szerzett rajzszakos diplomát 1964-ben. Az 1980-as évek elejétől az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetben (lézertechnika) és a Budapesti Műszaki Egyetem Fizikai Intézetében (reflexiósholográfia), majd a MIT (Massachusetts Institute of Technology), CAVS Media Laboratoryban (Massachusetts Institute of Technology/Center for Advanced Visual Studies, Cambridge, USA, transzmissziós holográfia) képezte magát tovább. Az 1960-as évek közepétől induló magyarországi képzőművészeti avantgárd "újhullámának" egyik fő szervezője részben magyar, de leginkább külföldi ösztöndíjak segítségével. Számos magyar avantgárd kiállítást szervezett itthon és külföldön. A kezdeti szürreális jellegű képeket követően az 1960-as évek közepétől festett fénnel értelmezett plasztikus képeket. A fémszín és a plaszticitás meghatározóvá vált a munkákon. Az anyagstruktúrák sajátos rendezettsége és dinamikája foglalkoztatja az őskultúrák ígézetét magában hordozó, a káosz és a rend határán megvalósuló festett reliefsjein. A hatvanas-hetvenes években a magyar avantgárd egyik fő szervezője. Számos, ma már művészettörténeti jelentőségű tárlat szervezésével és alkotói tevékenységével nagymértékben hozzájárult egy olyan friss szellemű művészeti folyamat elindításához, melynek hatása máig tart. Az 1970-es évek közepétől érdeklődése a lézer képi lehetőségei felé fordult.

Csáji Attila a KFKI támogatásával a koherens lézerfény képi lehetőségeit is kutatta, társa a munkában Kroó Norbert volt. A Massachusetts Institute of Technology fényművészeti munkássága alapján taggá választotta. 1987-ben Soros ösztöndíjat kapott, amelynek segítségével Cambridge-ben és New Yorkban folytatta tovább kutatásait. Az 1990-es évek elején a Los Angelesi Interscience Technology támogatását nyerte el. A kortárs művészeti életben betöltött jelentőségét jól jelzik különböző funkciói: a rendszerváltást követően többek között a Szinyei Merse Pál Társaság elnöke, a MAOE elnöke, az NKA Képzőművészeti Szakkuratóriumának az elnöke lett. Jelenleg a Nemzetközi Kepes Társaság elnöke.

A műtárgypiac vizsgálata, referenciák

Fontos az érték megállapításánál a piac általános állapota, a kereslet és kínálat összefüggései. Az elmúlt időszakban egyre erősödő piacot látunk a magyar művészet kiemelkedő teljesítményei esetében, mely nem ritkán 200 millió forintot is meghaladó árakat jelenthet. A klasszikus piac vonatkozásában az értéksáv Munkácsy Mihály, Rippl-Rónai József vagy Csontváry Kosztka Tivadar esetében ezt messze meghaladó nagyságú is lehet. Ugyanakkor nagy jelentőségű, múzeumi rangú remekművek rendkívül ritkán kerülnek a műtárgypiacra. Magyarországon az aktuális kulturpolitikának, az állami vásárlásoknak és az erősödő gyűjtői érdeklődésnek köszönhetően nagyon jelentős felértékelődés figyelhető meg a nemzeti festészet vonatkozásában. Általánosságban kijelenthető - persze nem ismerve a járvány következményeit -, hogy a magyarországi műtárgypiac a 2008-as válság óta eltelt időszak legjobb periódusát éli. A klasszikus és modern művek piacán folyamatosan születnek az életműrekordok, a háború utáni és kortárs művészet piac pedig, követve a nemzetközi trendeket, soha nem látott prosperitásban él. Az elmúlt évek magyar kulturális sikertörténete a hatvanas-hetvenes évek neo-avantgárd törekvéseinek karrierje. Az aukciósházak utóbbi időben a háború utáni és kortárs művészet területén megélénkült aktivitása pedig újabb vevőket, gyűjtőket vonz erre a területre. A nemzetközi piac legdinamikusabb szegmense a háború utáni és kortárs művek piaca, itt a legmagasabb az árindex növekedése és a teljes forgalom szempontjából is ez az egyik legfontosabb időszak. A magyar születésű, itthon tanult, de külföldre emigrált művészeink, mint Reigl Judit vagy különösen Hantai Simon elképesztően magas, Hantai esetében akár sokmillió eurós árai az itthon élő művészek, az egész magyarországi kortárs árszínvonalára is pozitívan hat, erősíti a gyűjtők és a befektetési szándékú vásárlók bizalmát a piacban. Mára a világ legfontosabb kánonképző múzeumainak gyűjteményébe eljutottak olyan itthon élő klasszikusai az Iparterv generációnak, mint Keserü Ilona, Mauer Dóra, Nádler István, Bak Imre vagy Jovánovics György alkotásai, és ez a műkereskedelmi árakban gyakran többszörös áremelkedést jelentett. Nem kérdés, hogy a kelet-európai művészetre irányuló egyre nagyobb nemzetközi figyelem előtérbe helyezheti a fenti művészek későbbi alkotói periódusainak eredményeit is,

sőt, a kortársaik művészetét is. A 2019. nyarán nyílt, az eredeti tervek szerint közel egy évig tartó Mauer Dóra kiállítás a londoni Tate Modern-ben fontos állomása volt ennek a folyamatnak. Nagyon fontos impulzust jelentettek a háború utáni és kortárs piacnak a Virág Judit Galéria tematikus, kifejezetten ezt a szegmenst célzó árverései, ahol már jól látható volt egy addig a klasszikus és modern magyar képzőművészet iránt érdeklődő gyűjtők bekapcsolódása, és ehhez csatlakozott a Kieselbach Galéria, mely 2020. telén és 2021 tavaszán nem árverést rendezett, hanem eladásos kiállítását az acb Galériával közösen összerakott kortárs anyaggal egészítette ki, jelentős sikerrel. A nemzetközi piacra az elmúlt évtizedben folyamatosan áramlott a pénz, elsősorban a kiemelkedő, múzeumi rangú művek értek el sokszor elképesztően magas rekordárakat. Jól megfigyelhető az a tendencia, mely nemcsak ezek felkutatására, de körüknek bővítésére is vonatkozik. Ennek része a kelet-európai művészet felértékelődése, a graffiti térhódítása, de még a modern mesterek piacán is bővül a legdrágább művészek listája. Jó példa erre az európai modernizmus eddig második vonalba tartozó mesterei piacra kerülő legjobb műveinek rekordárai vagy az ázsiai, elsősorban kínai mesterek sokszoros áremelkedése is. Az a tény, hogy a Nagyházi Galéria kortárs kiállítóhelyet nyitott, a Virág Judit Galéria megnyitotta kortárs galériáját, a Kieselbach Galéria építi kortárs galériáját, a BÁV és a Pintér Galéria aukciós anyagában egyre több a kortárs művészet körébe sorolható alkotás, azt jelzi, hogy a legfontosabb hazai piaci szereplők ezt a területet látják a legdinamikusabban fejlődőnek, és ez az a terep, ahol még remekművek a legnagyobb sűrűségben érhetőek el.

A szakértői értékmeghatározás módszere

Az eddigi szakértői munka során felgyűlt, a szakértői adattárban található, valamint a forgalmazóknál lefolytatott szemléken összegyűjtött adatokat beépítettem az érték meghatározásába. A szakvélemény kialakításánál felhasználtam a szakirodalomban és az internetes adatbázisokban található adatokat is, a művész életrajzában az artportal.hu és a wikipedia.hu vonatkozó szócikkeit is használtam. A forgalmi érték meghatározásánál figyelembe vettem az alkotó elhelyezkedését a magyar művészeti kánonban és a művek elhelyezkedését Csáji Attila életművében. A megállapított forgalmi értékeket befolyásolta a művek témája, mérete, technikája is. Megvizsgáltam a műtárgypiac jelenlegi helyzetét és az adott alkotóra vonatkozó kereslet és kínálat összefüggéseit. A művek állapota szintén fontos tényező volt az érték kialakításánál. A szakvéleményben szereplő művek a lefolytatott szemlén kifogástalan állapotban voltak.

Csáji Attila a háború utáni magyar képzőművészet kiemelkedő alakja. Mintegy 550 kiállításon vett részt, köztük olyan nemzetközileg kiemelkedő tárlatokon mint a Párizsi Modern Művészeti Múzeum *Electra 83* című tárlata, amelyen az elektromosság művészi újítóit mutatták be. A *Licht-Blicke* kiállításon, amelyen a holográfia, mint új művészeti médium jelentkezett - egyetlen meghívottként vett részt Kelet Európából. Meghívott volt a *Light and Space* kiállításon a tallinni Kunshalléban – a Baltikum technikai művészeti seregszemlájén, a Magyar Nemzeti Galéria 1960-as éveket bemutató nagyszabású tárlatán, a Ludwig Múzeum *Túl a művészetten* című kiállításán, Koppenhágában a *Lux Europae 2002* című fényművészeti tárlaton is. Indiában a National Gallery of Modern Art hálózatában a nagyszabású kortárs magyar művészeti kiállítás főkurátora volt, a kiállítás címe *Az organikus formáktól a fényművészetig* volt. 2013-2014-ben Párizsban, az UNESCO palotában *Hagyomány és lelemény* címmel rendezett kortárs magyar művészeti kiállítást. Interdiszciplináris alapon számos nemzetközi fényszimpóziumot szervezett. 1998-ban monográfia jelent meg munkáiról a Körmenyi Galéria kiadásában, 2009-ben jelent meg az esszéit, egyetemi előadásait arttalmazó *Billenő idő* című kötet. 2010-ben *Time on the Tilt* címmel angol nyelvű könyv jelent meg munkásságáról. Ő szerkesztette a Nemzetközi Fényszimpóziumok kiadványait 1993 és 2015 között. A Petőfi Irodalmi Múzeumban 2017-ben konferenciát szervezett az eltorzult kánonok, a lemaradás

komplexus és trendek fetisizálásával kapcsolatban. Megszerkesztette *A remény évei I.* című kötetet, majd 2019-ben *Remény évei II.* címmel konferenciát szervezett a Magyar Nemzeti Galériában. Öt portréfilmet készítettek művészetéről. A nagyon jelentős nemzetközi aktivitás és elismerések ellenére sosem volt aktív szereplője a magyarországi műkereskedelmi életnek, nem képviselte galéria, nem szerepelt nemzetközi vásárokon. A nagyon jelentős nemzetközi aktivitás és elismerések ellenére sosem volt aktív szereplője a magyarországi műkereskedelmi életnek, nem képviselte galéria, nem szerepelt nemzetközi vásárokon. Ennek köszönhetően a másodlagos piacról nincsenek a művek minőségéhez, Csáji Attila életművéhez arányos referenciaárak. Ugyanakkor elhelyezve Csáji művészetét a háború utáni magyar művészet arányrendszerben, egyértelműen a legfontosabb háború utáni művészeink között van a helye. A Kiesebach Galéria vállalta fel a közelmúltban az életmű gondozását, a szakvélemény mellékletében szereplő összegek a galériában jelenleg is tartó kiállítás árlistájával arányosak. A hatvanas évekből származó művek értéke még így is messze elmarad fontos pályatársai, Bak Imre, Nádler István vagy éppen Ilona Keserű Ilona áraitól, igaz, az a típusú nemzetközi árreferencia és beágyazódottság még hiányzik Csáji mögül, ami az említett művészeknél már kialakult.

Csáji Attila a háború utáni magyar képzőművészet kiemelkedő alakja, a vizsgált művek az életmű hiteles, jellegzetes és kitűnő minőségű alkotásai. A mellékletben szereplő művek együttes bruttó alsó becsértékét 88,5 millió forintban, bruttó felső becsértékét 123,5 millió forintban határozom meg. A szakvéleményben szereplő művek Csáji Attila eredeti, hiteles sajátkezű művei. A becsült forgalmi érték nem tartalmazza az alkotások adás-vételi tranzakciója során esetlegesen felmerülő adó, díj és járulék terheket, valamint a szállítási, biztosítási, állagmegóvási, elhelyezési költségeket. A művek a Miniszterelnökség védett kulturális javakat tartalmazó adatbázisában nem szerepelnek. Az elérhető adatok alapján a mellékletben szereplő alkotások mindegyike forgalomképes, egyik darab sem lelhető fel az eltűnt, lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javakat tartalmazó adatbázisban.

Felhasznált irodalom:

Csáji Attila honlapja

artportal.hu

wikipedia.hu